

Sosial- og helsedirektoratet
Avd. tobakk
v/Vera Vislie
Pb 7000 St. Olavs plass, 0130 Oslo

Vår ref:
Saksbeh.: RUBE

Deres ref.: 06/3442-

Oslo, 1. februar 2007

Vannpiperøyking på serveringssted

Bakgrunn

Folkehelseinstituttet har mottatt en materialprøve fra SHdir som igjen har fått prøven tilsendt i forbindelse med en sak de har til behandling. Det aktuelle materialet opplyses å bli benyttet ved røyking av vannpipe på et serveringssted. Materialet er merket Soex Herbal Hukka, peach. På pakningen angis det at stoffet ikke inneholder tobakk, nikotin eller tjære. Innholdet ellers er angitt å bestå av ugarsay anecay agassebay. (*Denne betegnelsen er angitt i såkalt pig-latin, en type barnespråk i England hvor man setter første bokstav bakerst og putter på endelsen -ay. Ugarsay anecay agassebay leses som sugar cane bagasse*). Dette er den massen som gjenstår etter at sukkerplantens stilker er knust for å ekstrahere deres saft. Videre er det på pakningen angitt at materialet inneholder molasse (et biprodukt fra sukkerproduksjon), konserveringsmidler (ikke nærmere angitt) og flavour (ikke nærmere angitt).

Direktoratet ber om hjelp til å avklare om materialet inneholder tobakk og nikotin. Dersom det ikke gjør det ber direktoratet om å få opplyst om vi har informasjon om hva som skjer ved forbrenning av det aktuelle materialet. Herunder hvilke stoffer som oppstår under forbrenningsprosessen og i hvilken grad disse er helseskadelige.

Generelt om bruk av vannpiper

Vannpiper har vært benyttet for å røyke tobakk og andre substanser i Afrika og Asia i flere hundre år. Det har blitt antydnet at vannpiper ble introdusert for å redusere helserisikoen ved tobakksbruk. Det ble allerede den gang foreslått at tobakksrøyk ved å passere gjennom et vannreservoar før inhalasjon skulle bli harmløs. Fremdeles tror mange vannpiperøykere at denne type røyking er mindre farlig. Det er imidlertid viktig å være klar over at dette sannsynligvis ikke er tilfelle. Røyken fra vannpiper inneholder tallrike toksiske forbindelser som er kjente å kunne gi lungekreft, hjertesykdom og andre sykdommer.

Benyttes det tobakksholdige produkter vil brukeren fremdels innånde avhengighetskapende nikotin. Ved vannpiperøyking vil man også eksponeres for mer røyk over en lengre periode enn det man gjør ved å røyke en sigarett. Sigaretttrøykere vil vanligvis ta 8-12 trekk av en sigarett der volumet røyk i hvert trekk er på 40-75 ml. Dette skjer i løpet av 5-7 minutter. Totalt vil røykeren inhalere 0.5 til 0.6 liter røyk. Ved vannpiperøyking som vanligvis varer fra 20 til 80 minutter tar røykeren mellom 50 og 200 trekk som hver inneholder mellom 0,15 og 1 liter røyk. En vannpiperøyker vil således kunne inhalere like mye røyk som en som røyker over 100 sigaretter.

Selv om vannet vil absorbere noe av nikotinet så vil vannpiperøykere bli eksponert for en tilstrekkelig mengde nikotin til at de blir avhengige. Nikotininntak er en viktig regulator for tobakksbruk. Således er det vist at mange sigarettøykere vil inhalere inntil de har fått den mengden nikotin som er nødvendig for å stille deres avhengighetssug. Redusert innhold av nikotin i vannpiperøyk kan medføre at vannpiperøykere kompensatorisk inhalerer større mengde røyk for å få den nikotinmengden de trenger. Det er derfor ikke sannsynlig at de på denne måten får i seg mindre mengder av helsefarlige forbindelser enn ved vanlig tobakksrøyking. Ved vannpiperøyking forbrennes kull som i tillegg til de skadelige innholdsstoffene i tobakksrøyken vil føre til høy eksponering for karbonmonoksid (CO) og metaller.

Bruk av vannpipe for røyking av urteblandinger uten tobakk eller nikotin

Ved bruk i røykeprodukter vil innholdsstoffene utsettes for temperaturer på mellom 600 og 900 °C. Dette medfører at de vil kunne fordampe og omdannes til karbondioksid, nitrogenoksid, svoveldioksid og vann. I tillegg vil det ved ufullstendig forbrenning dannes en lang rekke pyrolyseprodukter hvorav flere kan være potensielt kreftfremkallende deriblant ulike polysykliske aromatiske hydrokarboner (PAH). Disse komponentene vil kunne inhaleres og kan direkte skade luftveiene. I tillegg kommer altså skadelig komponenter fra brenning av kull.

Tilsatte sukkere, molasse og beslektede kjemiske tilsetninger danner aldehyder under forbrenningsprosessen. I tillegg til at noen av disse er kreftfremkallende vil de også kunne irritere slimhinnene. Irritasjonseffekter på slimhinnene i luftveiene kan føre til at effekten av andre kreftfremkallende stoffer forsterkes. Dersom urteblandingen er tilsatt fuktbevarende stoffer kan disse ved pyrolyse blant annet danne umettede aldehyder (som det lungetoksiske stoffet akrolein).

Samlet sett medfører dette at også røyking av urteblandinger uten tobakk eller nikotin innebærer en helseisisiko.

Bruk av vannpiper medfører også at omgivelsene blir utsatt for passiv røyking ved at brukerne av vannpipene puster ut røyk samt røyk fra forbrenningskilden til vannpipen. Så vidt vi har kjennskap til foreligger det imidlertid få data som sier noe om nivåene av forurensningskomponenter i omgivelsesluften ved bruk av vannpiper. På generelt grunnlag er det imidlertid rimelig å anta at det medfører en helseisisiko for eksponerte i omgivelsene uansett om produktet som røykes inneholder tobakk/nikotin eller ikke. Det vises for øvrig til TobReg-dokumentet ”Advisory Note, Waterpipe Tobacco Smoking: Health Effects, Research Needs and Recommended Actions by Regulators” (www.who.int/tobacco/global_interaction/tobreg/waterpipe/en/index.html)

Mulige risikoforhold og vurdering av helseskade

Folkehelseinstituttet har dessverre ikke mulighet for å kunne måle om urteblandingen inneholder tobakk eller nikotin. I utgangspunktet må vi derfor akseptere produsentens innholdsdeklarasjon.

Selv om urteblandingen ikke inneholder tobakk, nikotin eller tjære er det rimelig å anta at det ved en ufullstendig forbrenning av materialet vil dannes kreftfremkallende forbrenningsprodukter. Det er således villedende når det på pakningen står at materialet ikke inneholder tjære (kjent kreftfremkallende produktgruppe i sigarettøyk) for på denne måten å lede forbrukeren til å tro at det ikke dannes kreftfremkallende forbindelser.

Vi er betenkt over at innholdsdeklarasjonen er skrevet på et typisk engelsk barnespråk. I global sammenheng er det fristende å tenke seg at dette produktet på denne måten prøver å ufarliggjøre produktet, endog prøver å henvende seg til en yngre aldersgrupper. Ved å innarbeide vanen med å

bruke vannpipe i disse gruppene kan man tenke seg at disse i neste omgang vil utvikle røykevanen til å inkludere tobakksholdige produkter. En slik bekymring forsterkes av at det i store befolkningsgrupper er en feiloppfatning at bruk av vannpiper medfører redusert helserisiko i forhold til annen type røyking av tobakksprodukter.

Om bruk av vannpiper uten tobakk eller nikotinholdige forbrenningskilder skal kunne aksepteres blir en skjønnsmessig vurdering Arbeidstilsynet må foreta..

Vennlig hilsen

Erik Dybing

Rune Becher

Jan Hongslo